

Posudek na diplomovou práci Jiřího Kaláta s názvem „Příklady zobrazování muslimů a Orientu v českých filmových pohádkách a jejich stereotypy před a po roce 1989“

Diplomová práce se netradičním způsobem zabývá jinak aktuální a společensky závažnou problematikou proti-muslimských/proti-islámských postojů a stereotypů. Ukazuje, že kořeny tzv. islamofobie mohou být hlubší a spjaté již se socializací v dětském věku prostřednictvím filmových pohádek. Teoretická východiska jsou zvolena relevantně. Diplomová práce tak vedle diskuse o obecném konceptu islamofobie navazuje na Edwarda Saida, který se zabýval tím, jakým způsobem je tzv. orientalismus, tedy stereotypní obraz muslimského Orientu, přítomen v populární kultuře. Druhým inspiračním vzorem pro diplomovou práci je proto filmový vědec Jack Shaheen, který zmapoval stereotypy spjaté s Araby tak, jak se objevují v americké filmové produkci od počátku dějin Hollywoodu. Jiří Kalát přímo aplikuje jeho metodologii na svůj vlastní výzkumný materiál, když v českých pohádkách hledá zmínky týkající se islámu/muslimů, zajímá se o to, zda „muslimské“ postavy vystupují v pozitivních, neutrálních či negativních rolích a zejména hledá následující čtyři typy široce vymezených stereotypů: vilný sultán, břišní tanečnice/hlupák s oslíkem, terorista. Metoda kvantitativní tematické analýzy je také relevantní. Pokud by výzkum neměl ambici navazovat na americké výzkumy Jacka Shahena a replikovat je v českém prostředí, bylo by ovšem možno uvažovat také o jiných relevantních metodách, zřejmě více kvalitativně orientovaných (kritická analýza diskurzu, metoda zakotvené teorie).

Vyzdvihnout je zapotřebí časovou náročnost celého výzkumného projektu. Jiří Kalát studoval 172 pohádek, tedy přes 250 hodin filmového materiálu. Výsledky se mi zdají netriviální. Zmínky o Arabech, Turcích či muslimech lze nalézt ve zhruba třetině všech pohádek. Negativní stereotypy týkající se postav se pak nejčastěji typově pojí s obrazem nemoderní, zaostalé břišní tanečnice/hlupáčka s oslem. Dále jsou přítomny také stereotypy teroristy (bojovníka) a vilného sultána. Zajímavá jsou ale také zjištění srovnávající americký filmový průmysl a české pohádky, konkrétně podobný vzorec či sada stereotypů. Konečně za zásadní zjištění považuji trend k více negativnímu a stereotypnímu zobrazování po roce 1989. Jiří Kalát svá zjištění také diskutuje a snaží se nabídnout vysvětlení svých zjištění.

Domnívám se, že by práci bylo možno přepracovat na odbornou stať, případně na kapitulu do kolektivní monografie. Zřejmě by bylo u kvantitativně pojatého výzkumu zapotřebí zvážit, zda nedoplnit o statistické testy provedené například v prostředí programu SPSS (zda se liší statisticky signifikantně například množství negativních stereotypů před a po roce 1989).

Otázky pro obhajobu:

1. Diskuse týkající se metodologie. Pokud by student znovu volil téma orientálních stereotypů v českých pohádkách, jaké další metody by zvažoval použít a proč. Mírím k tomu, zda předem daná sada hypotéz a kategorií stereotypního zobrazování (sultán, břišní tanečnice atd.) odvozená z Jacka Shaheena již od samého počátku příliš úzce neshodovala perspektivu výzkumu, takže pak mohlo v datech uniknout něco, co do předem zvolené šablony nepasovalo?
2. Co studenta během výzkumu překvapilo – pozitivně, negativně? Je nějaký výsledek, který nečekal?

Práci považuji za zdařilou. Navrhuji známku „výborně“.

Na Mělníce 1. 6. 2021

Karel Černý

Kontext postavy ambivalentní

Šlo by uspořádat na časovou osu a nemít to tak hrubě před a po 1989